

Fonetikai magyarázatok a fonológiában: a zöngés réshangok esete

Bárkányi Zsuzsanna
ELTE BTK Spanyol Tanszék, MTA Nyelvtudományi Intézet

Manapság is gyakran halljuk, hogy a „fonetika és a fonológia határterületéről, a fonetika és a fonológia közti interfészeiről” beszélnek. Ez azt jelenti, hogy a fonológia-elmélet még ma is alapvetően két különálló területnek tekinti a fonetikát és a fonológiát, holott egyre több adat gyűlik össze arra vonatkozóan, hogy a fonetikai univerzálék empirikusan megalapozott magyarázattal szolgálnak bizonyos hangtani viselkedésekre. Ebben az előadásban a magyar nyelv zöngés frikatíváiról és észlelési nehézségeikről lesz szó.

A zöngé és a zörej, illetve a zöngé és a teljes zár egyidejű fenntartása aerodinamikai okokból nehézkes¹. (Ez természetesen nem jelenti azt, hogy lehetetlen.) Ezzel magyarázhatjuk például, hogy a spanyol megnyilatkozás-eleji zöngés zárhangok (*b*, *d*, *g*) intervokális helyzetben approximánsként jelennek meg. A zöngés gemináták gyakran zöngétlenednek nyelvtörténeti változások során, míg zöngésedett zöngétlen geminátákról nem tudunk.

Korábbi kutatásaink során rámutattunk,² hogy a magyar és a szlovák *v* kétarcú viselkedését (hol zörejhanként, hol zengőhanként viselkedik) a frikatíva és a környezete fonetikai tulajdonságaival jól tudjuk magyarázni. Azt is megfigyeltük, hogy mind a *v*, mind az *f* megnyilatkozás végén alapvetően zöngétlen.

Ebben az előadásban a többi zöngés frikatíva (*z* és *zs*) akusztikai tulajdonságairól fogok beszélni megnyilatkozás-végi helyzetben. Ez mennyiben egyezik és miben tér el a *v-f* kontraszt részleges neutralizációjától. A nemzetközi irodalommal összhangban azt is megfigyeltük, hogy a *v-f* kontraszt kódolásánál a magánhangzó hossza legalább olyan fontos felismerési kulcs, mint a frikatíva inherens tulajdonságai.³ Ebben az előadásban egy percepció vizsgálat segítségével rámutatok, hogy a magánhangzó hossza mellett a magánhangzó zöngésségi tulajdonságai is fontos szerepet játszanak.

1 Lásd pl. Stevens, Kenneth N. (1998) *Acoustic Phonetics*. Cambridge, MA: MIT Press

2 Kiss Zoltán és Bárkányi Zsuzsanna (2006) A phonetically-based approach to the phonology of [v] in Hungarian. *Acta Linguistica Hungarica* 53: 175-226.

Bárkányi Zsuzsanna és Kiss Zoltán (2010) A phonetically-based approach to the phonology of *v*: A case study from Hungarian and Slovak. In: Artemis Alexiadou és Alan T. Hall (eds.): *Turbulences. The Phonetics and Phonology of Turbulent Sounds* ([Interface Explorations Series](#)). Berlin & New York: Mouton de Gruyter.

3 Bárkányi Zsuzsanna és Kiss Zoltán (2009) Hungarian *v*: Is it voiced?. In: Robert M. Vago and Marcel van Dikken (eds.): [Approaches to Hungarian 11. Papers from the 2007 New York Conference](#). Amsterdam & New York: John Benjamins. pp. 1–28.